

**НАУКОВІ ЗАПИСКИ
НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
«ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»**

Серія «Філологічна»

Збірник наукових праць

Випуск 58

Острог
Видавництво Національного університету «Острозька академія»
2015

УДК 81. 161. 2+
81. 111
ББК: 81. 2 Укр. +
81. 2 Англ.
Н 34

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Острозька академія»
(протокол № від 2015 року)*

*Збірник затверджено постановою президії ВАК України
від 22 квітня 2011 року № 1-05/4*

Редакційна колегія:

Архангельська А. М., доктор філологічних наук, професор;
Білоус П. В., доктор філологічних наук, професор;
Вокальчук Г. М., доктор філологічних наук, доцент;
Пасічник І. Д., доктор психологічних наук, професор;
Поліщук Я. О., доктор філологічних наук, професор;
Тищенко О. В., доктор філологічних наук, професор;
Хом'як І. М., доктор педагогічних наук, професор, академік АН ВШ України;
Яворська Г. М., доктор філологічних наук, професор.

Н 34

Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»: збірник наукових праць / укладачі: І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. – Вип. 58. – 366 с.

У збірнику містяться статті, присвячені проблемам сучасного мовознавства та порівняльного літературознавства, а також методиці навчання іноземних мов. Збірник рекомендовано науковцям, викладачам, студентам-філологам і всім, хто цікавиться філологічною наукою.

УДК 81. 161. 2+
81. 111
ББК: 81. 2 Укр. +
81. 2 Англ.

*Адреса редколегії:
35800, Україна, Рівненська обл., м. Острог, вул. Семінарська, 2,
Національний університет «Острозька академія»,
факультет романо-германських мов*

© Видавництво Національного університету
«Острозька академія», 2015

«Сотні тисяч преміальних доменів» Інтернет-магазину доменних імен. У цих прикладах чітко виражений денотативний критерій успішного слогану. Гасло, засноване на класифікаційних ознаках відбиває суть запропонованих власником товарів, послуг, особливостей. В поданих випадках рекламна продукція названа безпосередньо, використано загальні категоріальні назви.

Тактика використання назви магазину. Наприклад: рекламні салогани *Explore Crane's country store!* «Відкрий для себе магазин Crane's country» для Інтернет-магазину з назвою *Crane's country store*; *Envoy of Belfast* «Посланець Белфаста» для Інтернет-магазину з назвою *Envoy*; *The magic of MACYS* «Магія MACYS» для Інтернет-магазину з назвою *MACYS*. Часта повторюваність імені ресурсу мимовільно залишає у пам'яті потенційного клієнта цю назву і відчуття необхідності хоча б відвідати цей сайт.

При обробленні даних дослідження ми також зауважили явище використання двох чи кількох тактик одночасно. В одному слогані можуть застосовуватися тактики, які належать до двох різних стратегій. Комбінаторні можливості характерні, як правило, для частотних тактик, що відзначаються наявністю значної кількості мовних засобів: тактика підкреслення компетентності, традицій і досвіду, цінностей + тактика найменування товарів чи послуг магазину (*Traditional handmade leather good* «Традиційні вироби зі шкіри, виготовлені вручну»); тактика неоднозначності / багатозначності плану вираження, змісту та референції + тактика звернення до споживача + тактика зазначення цільової групи (*Anything and Everything for all your pets* «Усе і будь-що для всіх Ваших домашніх улюбленців»); тактика демонстрацій переваг установи та підкреслення її ексклюзивності + тактика найменування товарів чи послуг магазину (*Quality clothing* «Якісний одяг»).

Отже, комунікативно-прагматичний аналіз слоганів виявив дві комунікативні стратегії: комунікативну стратегію позиціонування установи на ринку та комунікативну стратегію спонукання споживача до вибору рекламованої послуги, які реалізуються різноманітними тактиками. Аналіз значного фактичного матеріалу (англомовні салогани, які використані у 600 Інтернет магазинах) дозволяє твердити, що в них застосовані усі комунікативні стратегії і тактики. Серед них, на нашу думку, домінують тактика демонстрацій переваг установи та підкреслення її ексклюзивності і тактика найменування товарів чи послуг магазину. Також часто спостерігаємо поєднання двох або кількох тактик одночасно. Кожна з тактик характеризується певними специфічними мовними засобами (оцінні прикметники, лексеми з позитивною конотацією, займенники, числівники тощо). Перспективою подальшого опрацювання теми можна вважати докладне дослідження мовних засобів на різних рівнях мовної системи з метою реалізації комунікативних стратегій і тактик у рекламних салоганах англomовних Інтернет-магазинів.

Література:

1. Борисова И. Н. Дискурсивные стратегии в разговорном диалоге / И. Н. Борисова // Русская разговорная речь как явление городской культуры / под ред. Т. В. Матвеевой. – Екатеринбург : АРГО, 1996. – С. 21–48.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К. : Ленвіт, 2003. – 261 с.
3. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи : автореф. дис. ... д-ра филол. наук / О. С. Иссерс. – Екатеринбург, 1999. – 29 с.
4. Клюев Е. В. Речевая коммуникация: Учебное пособие для университетов и институтов / Е. В. Клюев. – М. : РИПОЛ КЛАСИК, 2002. – 320 с.
5. Личко Л. Я. Формування у майбутніх фахівців з менеджменту та економіки стратегічної компетенції в говорінні. Forming strategic competence of students specializing in economy and management / Л. Я. Личко // Іноземні мови. – 2010. – № 4 (64). – С. 39–42.
6. Сковородников А. П. О необходимости разграничения понятий «риторический прием», «стилистическая фигура», «речевая тактика», «речевой жанр» в практике терминологической лексикографии / А. П. Сковородников // Риторика – Лингвистика. – Вып. 5 : Сб. статей. – Смоленск : СГПУ, 2004. – С. 5–11.
- Longman Dictionary of Contemporary English. [Електронний ресурс.] – Режим доступу : <http://www.ldoceonline.com/> – Назва з екрану.
7. Selinker L. Interlanguage, IRAL: International Review of Applied Linguistics in Language Teaching / L. Selinker. – 1972. – 231 p.

УДК 811.161.2'373.611

О. І. Мізіна,

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава

МІСЦЕ НУЛЬОВОЇ СУФІКСАЦІЇ СЕРЕД СПОСОБІВ СЛОВОТВОРЕННЯ

У статті розглянуто одне з дискусійних в українській дериватології питань про способи словотвору з формантом, до складу якого входить нульовий суфікс; уживання термінів «безафіксний (або безафіксальний)», «безсуфіксний», «флективний (флекційний)» способів словотвору, а також «конверсія», «усічення» та інших, що часто використовуються дослідниками стосовно способів словотвору, один із засобів яких є імпліцитним. Серед прикметників, утворених за участі форманта з нульовим суфіксом, виділено три словотвірні групи за характером мотивувального слова та особливостями форманта.

Ключові слова: словотвірне значення, формант, нульовий суфікс, безафіксний (безафіксальний), безсуфіксний спосіб словотвору, нульсуфіксальний спосіб словотвору.

ZERO SUFFIXATION PLACE AMONG DERIVATION METHODS

At the present stage of derivational science development derivation methods are distinguished by main components for morphants type based on the use or non-use affixes to the derivatives formation-affixed and so-called «non-affixal» formation methods, when affixes are not use while derivatives formation, and morphants are composed of other language units. Derivation methods with morphants problem includes zero suffix remains a controversial in Ukrainian derivatology due to its specificity is the lack of material a major formative means. Terms usage non-affixed (or non-affixal) non-suffix, inflectional (flexional) and prefixes-inflectional (prefixes, flexional) syncretic-affixed, regressive-phonetic or phonetic-morphological or phonetic-paradigmatic word formation methods, as well as conversion and syncopation, which often used by researchers as word formation, one of the assets which are implicit, are inaccurate because they do not reflect the essence of word-formative process features motivational relations, in particular through fuzziness morphant as the bearer of the word-formative value that does not give clarity in understanding the structure of derivation types and features paradigmatic-syntagmatic relations of individual word groups.

Zero suffixes are not considered the certain derivation method. It is a process that accompanies affixed derivation methods – suffixes, konfixal (prefix-suffixes), word stem addition, it is the active participation not materially expressed suffix au-

tonomous derivation or as a component of a complex formant. Among the adjectives formed with the participation of formant zero suffix, word-formative distinguish three groups by the meaning of the motivating word and formant characteristics: 1) desubstant; 2) desubstant and deverbatives formed by konfixal formants without marked substantial second component; 3) composites formed on the base attribute and non-attribute phrases.

Key words: derivational meaning of the word, zero suffix, formant, zero suffix, non-affixed (or non-affixal) word formation method, non-suffix word formation method, method of derivation with zero suffix.

МЕСТО НУЛЕВОЙ СУФФИКАЦИИ СРЕДИ СПОСОБОВ СЛОВООБРАЗОВАНИЯ

В статье рассмотрен один из дискуссионных в украинской дериватологии вопрос о способах словообразования с формантом, в состав которого входит нулевой суффикс: об использовании терминов «безаффиксный (или безаффиксальный)», «безсуффиксный», «флективный (флексионный)» способ словообразования, а также «конверсия», «усечение» и другие, часто используемых исследователями относительно способов словообразования, одно из средств которых является имплицитным. Среди прилагательных, образованных при участии форманта с нулевым суффиксом, выделены три словообразовательные группы по характеру мотивирующего слова и особенностям форманта.

Ключевые слова: нулевая морфема, словообразовательное значение, формант, нулевой суффикс, безаффиксный (безаффиксальный), безсуффиксный способ словообразования, нульсуффиксальный способ словообразования.

Розвиток мовознавства, у яких би напрямках він не скеровувався, йде під знаком поглиблення знань про систему і структуру мови та функціональних можливостей мовних одиниць, пошуку шляхів вивчення окремих її підсистем, зокрема словотвірної. У цьому сенсі увагу науковців привертають системові можливості окремих дериваційних засобів, їх перспективи. Як і вся мовна споруда, «системність словотвору ґрунтується на багатьох різноспрямованих опозиціях» [3, с. 12], серед яких вирізняють опозицію афіксів за матеріальною (звуковою) вираженістю і матеріальною невираженістю, тобто нульовим показником форми при збереженні значення морфем.

Дотепер ад'єктивні деривати з матеріально не вираженим формантом не були предметом спеціального дослідження, чим і зумовлена актуальність обраної теми.

Мета статті – узагальнити погляди мовознавців на способи словотворення та місце нульової суфіксації серед них.

Ступінь вивченості проблеми. На сучасному рівні розвитку дериватології все більше науковців визнають нульову морфему як серед словозмінних, так і серед словотворчих афіксів. Поширеною є думка про те, що нульовим суфіксом може бути тільки при словотворі іменника. Саме тому нульовий суфікс як елемент і словотворчий засіб у сфері іменника вивчений більш докладно (С. Авдєєва, А. Амінова, Т. Біленко, П. Білоусенко, Л. Береговенко (Костич), В. Васильченко, Т. Вільчинська, Г. Волинець, Т. Гаврилкіна (Уткіна), Л. Заболотька, А. Зверев, В. Ліпич, Г. Логвиненко (Волинець), З. Оліверіус, І. Процик, Л. Родніна, Т. Савела, Л. Стовбур, А. Тернова, Л. Третевич (Невідомська) та ін.). Що ж до прикметників, то навіть серед тих мовознавців, які визнають поняття нульової морфемі, відсутня однаковість у поглядах на цей компонент як морфему чи дериватему. Принагідно про словотвірні типи (СТ) прикметників з матеріально не вираженим суфіксом згадувалося в роботах П. Білоусенка, А. Грищенко, А. Зверева, О. Земської, Ж. Колоїз, В. Лопатіна, О. Рудь та ін.

Виклад основного матеріалу. Питання про нульові дериваційні морфемі безпосередньо пов'язане з визначенням способу словотвору. На сучасному етапі розвитку дериватологічної науки за видом основних компонентів формантів виділяють способи словотвору, що базуються на використанні або невикористанні афіксів для творення похідних – *афіксальні* і *безафіксні* способи творення (коли афікси при творенні похідного участі не беруть, а форманти складаються з інших мовних одиниць). Термін «безафіксний» (або безсуфіксний) спосіб – традиційний. Його використовували ще млади граматики, згодом В. Виноградов, Г. Винокур, О. Земська, І. Ковалик, М. Шанський та ін. Він найбільш широкий із усіх вище названих термінів, оскільки включає всі різновиди такого способу творення слів.

Як зауважує В. Лопатін, термін «безафіксний (або безафіксальний) спосіб словотвору» стосовно вказаних СТ (носії словотвірного значення (СЗ) таких типів матеріально не виражених – О. М.), дає лише заперечувальну характеристику цього способу і не відповідає на питання, якими засобами виражається СЗ, яка специфіка цього способу порівняно з іншими способами, що їм також властива відсутність афікса (напр., «чисте» словоскладання, субстантивация, зрощення, аббревіація тощо) [7, с. 77].

Р. Ліхтман, на противагу В. Лопатіну, зазначає, що терміни «безафіксний спосіб словотвору» і «нульова суфіксація» означають те саме, оскільки обидва передбачають те, що в основі похідного немає ніякого матеріально вираженого афікса і похідність слів, що належать до безафіксного способу (або до нульової суфіксації) афіксом не виражається [6, с. 51].

Полемізуючи з Р. Ліхтманом, Д. Уорт зауважує, що різниця між «нульовою афіксацією» і «безафіксним способом словотвору» не просто термінологічна. Перший термін означає, що морфологічні перетворення залежать від наявності відповідних конкретних (хоча й нульових) одиниць (суфіксів); другий термін показує, що граматики може бути – принаймні частково – чисто процесуальною [9, с. 76].

Деякі лінгвісти, зокрема О. Смирницький, М. Докулл, С. Кротевич та Н. Родзевич та ін., дотримуються погляду, що деривати, утворені способом нульової суфіксації, належать до «конверсії» – до словотворення за допомогою віднесення слова до певної парадигми, тобто словотвору шляхом зміни «морфологічної характеристики» (парадигми) без зміни (розширення або скорочення) основи [11, с. 59].

Синонімічні утворення з матеріально вираженим і нульовим суфіксом, мотивовані тією самою основою, засвідчують, що СЗ в них однакове незалежно від матеріальної вираженості чи невираженості суфікса, тобто такі деривати належать до семантично подібних СТ: *погод-а* → *погож-в-ий*, *погід-н-ий*; *легк-а ваг-а* → *легк-о-важ-в-ий*, *легк-о-важ-н-ий*, *легк-ий дух* → *легк-о-дух-в-ий*, *легк-о-душ-н-ий*; *без берега* → *без-береж-в-ий*, *без-береж-н-ий*, *без краї-у* → *без-краї-в-ий*, *без-краї-н-ий*; *верблюд* → *верблюж-в-ий*, *верблюди-лч-ий*, *собак-а* → *собач-в-ий*, *собач-ин-ий*, *соба-цьк-ий*, *пташ* → *пташ-в-ий*, *пташ-ин-ий*, *пташ-ач-ий* та ін.

Л. Третевич у своїй дисертаційній роботі уперше в українстиці запропонувала так званий «безсуфіксний спосіб» визначати як «нульову суфіксацію», зокрема дослідниця вказує, що визначення, які орієнтуються на морфологічні дериваційні засоби (такі, як *усічення основ*, *чергування*, *зміна наголосу* та ін.), недостатньо повно й чітко відображають суть творення українських дериватів на зразок *вар*, *багрянь* і подібних. До таких способів словотвору відносяться *фонетичний*, *регресивний* (*зворотний*), *безафіксний*, *безсуфіксний*, частково *фонетико-морфологічний* та *фонетико-парадигматичний* [8, с. 6].

У роботах В. Виноградова, Б. Головіна, К. Левковської, В. Зінов'єва та ін. функціонує термін на позначення способу словотвору досліджуваних дериватів – *фонетико-морфологічний*, який відображає сутність способу, заґрунтовану на явищі чергування приголосних і зміні морфологічного статусу деривата. В. Зінов'єв вважає неправильним погляд на утворення на зразок (*рос.*) *новь* як безафіксного (безсуфіксного), мотивуючи своє твердження: 1) наявністю однакового

морфемного складу похідних і твірних основ досліджуваних одиниць; 2) фактом зведення відмінностей у них до чергування кінцевого приголосного основи. Складність терміна фонетико-морфологічний словотвір у застосуванні до аналізу словотвірних одиниць на зразок (рос.) *бель, дичь* пов'язана з виокремленням факту чергування приголосних основи і зміни парадигми відміни. Із цих двох словотвірних елементів, що відрізняють похідне слово від твірного, В. Зінов'єв головним вважає чергування звуків, а додатковим – зміну парадигми [4, с. 38-39]. Із таким твердженням погодитися важко, оскільки фонетичні зміни хоча й є смислорозрізнавальними, але семантично вони не місткі, зміна парадигми теж не містить інформації про сутність СЗ.

Подібні думки про словотвірну роль чергування приголосних висловлювали й інші дослідники, зокрема В. Дорошевський [4, с. 39]. Термін *фонетико-морфологічний* спосіб М. Шанський уважав невдалим через те, що фонетичне переформлення твірних основ спостерігається далеко не завжди [10, с. 284].

Нульсуфіксальний спосіб словотвору інколи позначається також і терміном *регресивний (зворотній) словотвір* (Н. Арутюнова, А. М'ячин, І. Ковалик та ін.). Він протиставляється суфіксальному та префіксальному, тобто «прямому», при якому творення слова здійснюється шляхом розширення похідної основи за допомогою суфікса або префікса (або одночасно суфікса і префікса). Таким чином, при прямому словотворі підкреслюється факт нарощування основи похідного слова за рахунок тих або тих словотвірних елементів, при зворотному ж словотворі береться до уваги зовсім інше – факт відкидання, відсікання певних значущих елементів твірного слова. Структура слова похідного – наслідок словотвірного процесу – з позицій зворотного словотвору не враховується, напр. *виступ* ← *виступати*, *заклад* ← *закладати*, *підхід* ← *підходити*, *переніс* ← *переносити*; *вись* ← *високий*, *глиб* ← *глибокий*, *зелень* ← *зелений*, *молодь* ← *молодий* [2, с. 115-117].

К. Городенська [1] та М. Кравченко [5] ототожнювали нульову суфіксацію з усиченням, розуміючи усичення як творення нових слів шляхом відкидання, усичення частини твірної основи, що виявляється в двох формах: а) у чистому вигляді (*бігати* – *біг*, *сипати* – *сип*, *наголосити* – *наголос*, *наситити* – *насит*, *переказати* – *переказ*, *доступитися* – *доступ*; *синій* – *синь*, *твердий* – *твердь*, *блакитний* – *блакить*, *молодий* – *молодь*); б) з фонетичними змінами, що полягають здебільшого в чергуванні голосних або приголосних звуків, які зумовлюються їх новими позиціями (*ходити* – *хід*, *виходити* – *вихід*, *заходити* – *захід*, *вивозити* – *вивіз*, *довозити* – *довіз*, *плакати* – *плач*, *кликати* – *клич*, *високий* – *вись*, *міцний* – *міць*) [1, с. 26-27]. Однак усичення – це морфонологічне явище, а не спосіб словотвору, оскільки, якщо прийняти такий погляд, залишається невизначеним формант і СЗ деривата.

Отже, на сьогодні питання про способи словотвору з формантом, до складу якого входить нульовий суфікс, залишається одним із дискусійних в українській дериватології, що зумовлено його специфічністю – матеріальною відсутністю одного з основних словотвірних засобів. Уживання термінів *безафіксний (або безафіксальний)*, *безсуфіксний*, *флексивний (флексійний)* та *префіксально-флексивний (префіксально-флексійний)*, *синкретико-афіксальний*, *регресивно-фонетичний* чи *фонетико-морфологічний* або *фонетико-парадигматичний* способи словотвору, а також *конверсія* та *усичення*, що часто використовують дослідники стосовно способів словотвору, один із засобів яких є імпліцитним, є неточним, оскільки вони не відбивають суті словотвірного процесу, особливостей мотиваційних відношень, зокрема через неокресленість форманта як носія СЗ, що не дає чіткості в розумінні структури ряду СТ та особливостей парадигматико-синтагматичних відношень окремих груп слів.

Нульову суфіксацію не вважаємо окремим способом словотвору. Це процес, що супроводжує афіксальні способи словотвору – суфіксальний, конфіксальний (префіксально-суфіксальний), основокладання, він виявляється в активній часті матеріально не вираженого суфікса в автономному творенні слів чи як компонент складного форманта. Як показав матеріал дослідження, серед прикметників, утворених за участі форманта з нульовим суфіксом *-ий*, виділяємо три словотвірні групи за характером мотивувального слова та особливостями форманта:

1) десубстантивні (*княжий, просторий*); девербативи (*гожий, проїжджий*); денумеративи (*п'ятий, шістнадцятий*); депрономінативи (*нічогий*), утворені нулем суфікса;

2) десубстантиви та девербативи, утворені за участі конфіксальних формантів із матеріально не вираженим другим компонентом (*неокрайй, поземий, суягна, беззубий, недорікий, незорийй*);

3) композити, утворені на базі атрибутивних словосполучень (*дванадцятипалый, жовторотий, босоногий*) і композити, утворені на базі неатрибутивних словосполучень (*сліпородий, собакоголовий, рясноцвітій*).

Висновки. «Нульова суфіксація» – це словотвірний процес, що здійснюється за допомогою форманта, до складу якого входять нульовий суфікс і флексія, утворюючи дериваційне нерозривне поєднання. Крім того, формант може об'єднувати й інші словотвірні засоби залежно від способу деривації. Способи словотвору за участі нульового суфікса відрізняються від безафіксного способу словотвору, за якого афікси не беруть участі у творенні похідного (лексико-морфологічний спосіб, лексико-синтаксичний і лексико-семантичний).

Способи словотвору прикметників за участі нульового суфікса неправомірно називати флексивними, оскільки флексія автономної дериваційної функції не виконує. Серед ад'єктивів, утворених за участі форманта з нульовим суфіксом, виділяються такі словотвірні групи за характером мотивувального слова та особливостями форманта: десубстантиви, девербативи, денумеративи, депрономінативи, утворені автономним нульовим суфіксом; десубстантиви та девербативи, утворені за участі конфіксальних формантів із матеріально не вираженим другим компонентом; композити, утворені на базі атрибутивних і неатрибутивних словосполучень.

В перспективі передбачено проаналізувати питання про форманти, до складу яких увиходить нульовий суфікс.

Література:

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Гриценко. – К.: Рад. школа, 1982. – 208 с.
2. Вчення про словотвір. Вибрані праці. Упорядник та автор передмови Василь Грещук. – Івано-Франківськ–Львів: Місто НВ, 2007. – 404 с.
3. Грещук В. В. Український відприкметниковий словотвір / В. В. Грещук. – Івано-Франківськ: Плай, 1995. – 208 с.
4. Зверев А. Д. Бессуффиксные прилагательные в современных восточнославянских языках: [конспект лекций] / А. Д. Зверев. – Черновцы: ЧГУ, 1970. – 62 с.
5. Кравченко М. Явище усичення у системі віддіслівних іменників // Мовознавство. – 1984. – № 3. – С. 32-36.
6. Лихтман Р. И. Существует ли безаффиксный способ словообразования в русском языке? / Р. И. Лихтман // Вопросы языкознания. – 1968. – № 2. – С. 51-59.
7. Лопатин В. В. Нулевая аффиксация в системе русского словообразования / В. В. Лопатин // Вопросы языкознания. – 1966. – № 1. – С. 76-87.

8. Третьевич Л. М. Нулевая суффиксация имён существительных в современном украинском языке : автореф. дис. на соискание учёной степени канд. филол. наук : спец. 10.02.02 «Языки народов СССР (украинский язык)» / Л. М. Третьевич. – Ужгород, 1980. – 25 с.
9. Уорт Д. Морфология нулевой аффиксации в русском словообразовании / Д. Уорт // Вопросы языкознания. – 1972. – № 6. – С. 76-84.
10. Шанский Н. М. Очерки по русскому словообразованию / Н. М. Шанский. – М. : изд. МГУ, 1968. – 310 с.
11. Dokulil M. Tvoření slov v češtině. / M. Dokulil. – Praha : Nakl. č. akad. věd., 1962. – S. 1. – 263 s.

УДК 811.112.2'373.45'342.42:316.774

Ю. Г. Монастирська,

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, м. Одеса

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ГАЛЛІЦИЗМІВ У ТЕЛЕДИСКУРСІ НІМЕЧЧИНИ

У статті розглядаються проблеми реалізації консонантизму при онімечуванні галліцизмів, які є частотними в німецькій мові, зокрема у теледискурсі Німеччини. Предметом дослідження є особливості приголосних фонем, велика варіативність їх реалізації у німецькому вимовному стандарті на основі порівняння кодифікованої мови, яка представлена у новітніх словниках вимови, та усного мовлення, представленого звучним мовленням спеціально навчених нормам вимовного стандарту дикторів і модераторів. На основі зіставлення прочитаного мовлення і підготовленого говоріння виявляються значні суперечності між кодифікованою нормою, представленою новітнім німецьким орфоепічним словником, і мовної дійсності.

Ключові слова: галліцизми, консонантизм, теледискурс, онімечування, варіативність, кодифікована норма, звучне мовлення, мовний стандарт.

ОСОБЕННОСТИ РЕАЛИЗАЦИИ ГАЛЛИЦИЗМОВ В ТЕЛЕДИСКУРСЕ ГЕРМАНИИ

В статье рассматриваются проблемы реализации консонантизма при онемечивании галлицизмов, которые являются частотными в немецком языке, в частности в теледискурсе Германии. Предметом исследования являются особенности согласных фонем, большая вариативность их реализации в немецком произносительном стандарте на основе сравнения кодифицированной нормы, представленной новейшими орфоэпическими словарями, и речевой действительности, на примере речи специально обученных нормам произносительного стандарта дикторов и модераторов телевидения Германии. На основе сопоставления подготовленного чтения и подготовленного говорения выявляются значительные противоречия между кодифицированной нормой и речевой действительностью.

Ключевые слова: галлицизмы, консонантизм, теледискурс, онемечивание, вариативность, кодифицированная норма, речевая действительность, произносительный стандарт.

PECULIARITIES OF REALIZATION OF GALLICISMS IN TVDISCOURSE OF GERMANY

The article deals with the problem of the realization of consonants in Gallicisms in TV discourse of Germany represented by the speech of announcers and moderators (ZDF, ARD, DW-tv), who were specially trained to the norms of pronunciation standards. It concerns the problem of the realization of consonants by germanizing the foreign words from French, which are the most frequent in the German mass media language. Wide variety of the implementation of the consonants is revealed either in the codified norm represented by the newest German orthoepic dictionaries or in the speech reality, which is produced by professional German TV announcers.

In comparison of the speech reality (read speech and prepared speaking) with the codified norm deviations have been found in the application of consonants because of different degrees of the phonetic germanizing of Gallicisms.

Keywords: Gallicism, consonantism, TV discourse, germanizing, variability, codified norm, speech reality, pronunciation norm.

Последние десятилетия СМИ оказывают влияние на процесс вхождения человека в социум, присвоения им определённых ценностей, взглядов и социальных ролей. Воздействие СМИ особо усилилось в связи с бурным развитием электронных средств массовой информации, в частности радио, телевидения и интернета (М. Н. Володина, Н. Б. Кириллова, Е.-М. Крех, Н. А. Матвеева, Е. А. Селиванова, И. А. Соболева, У. Хиршфельд и др.). Распространение СМИ влечёт за собой не только изменение форм и видов коммуникации, изменяется также положение естественных языков в общей семиотической системе. Обладая высоким социальным престижем и самыми современными средствами распространения, язык СМИ немедленно реагирует на языковую моду и узус; выполняя роль своеобразной модели национального языка, звучащая речь медиадискурса оказывает существенное влияние на произносительную норму, языковые вкусы и предпочтения.

Информируя человека о состоянии мира и заполняя его досуг, жанр теледискурса относится к наиболее персуазивным средствам массовой коммуникации, ибо за счёт бурного развития электронных СМИ и кино, вытеснивших печатные, значительного охвата зрительской аудитории, наличия мощного аудиовизуального канала связи. Е. А. Селиванова отмечает, погружаясь в сеть массового языка и дискурсивного пространства социума, человек встаёт перед угрозой утраты и нивелирования себя как личности [12]. Будучи постоянно на слуху звучащая речь теледискурса оказывает воздействие на личность, в частности это относится к её звуковой стороне, выводящий её на фонетический уровень, который, по мнению В. Г. Борботько, традиционно считающийся низшим уровнем системы, оказывается одновременно и высшим [8].

Мощная экспансия англицизм (*Superstar, Thriller, Job, Internet, Designer*) в немецкий язык пришлась на конец XX в. и бурно продолжается по сей день (*High Tech, Blogger, Twitter, Sneakers, Castingshow, Wi-Fi*), что вызывает опасения со стороны германистов о возможности вытеснения немецкого языка английским [3]. Ситуация обострилась после Второй мировой войны и в последующие десятилетия, поскольку соответствующие институты Германии пренебрегли необходимостью сохранения и восстановления подобающего статуса немецкого языка в условиях международных контактов и глобализации. Многие галлицизмы уже давно заняли прочное место в немецком языке. Одной из самых «активных» областей, заимствующей иностранные слова из французского языка является мода, включающая в себя предметы одежды, аксессуаров, декоративной косметики и других предметов роскоши (*Parfüm, Crème, Charme, Bijou, Jackette, Etui*), не имеющих аналога в языке-реципиенте (*Nehmersprache*) [9].

Наличие значительного количества англицизм и галлицизм подтверждает проведённый нами анализ орфоэпических словарей, изданных с 1982 по 2009 г. Как мы видим, в словаре 1982 года (*GWdA*) количество англицизм составляет 3569 единиц, а галлицизм 1768. Согласно данным орфоэпического словаря издательства *Duden*, в 2005 их количество